

ТАМБУРА ТРОЖИЦА

Тамбура трожица је традиционални жичани инструмент који представља важан дио музичке традиције и културног наслеђа како Поткозарја, тако и других дијелова Балкана, али у својим другачијим облицима. Коришћена је, а и данас се користи, на разним друштвеним манифестацијама и породичним догађајима као што су свадбе, крштења, славе и друге прославе. Тамбура се свирала и приликом обављања неких заједничких послова. Обично су паузе у пословима коришћене да се нахране тијело храном, а душа пјесмом и свирком. Свирачи су били важни учесници у овим догађајима, преносећи традиционалне пјесме и мелодије с генерације на генерацију.

У неким дијеловима Поткозарја и данас постоје свирачи и мајстори који ручно израђују тамбуре, користећи традиционалне технике и материјале. Један од њих је управо Радован Јоргић Чиле, самоуки свирач и мајстор из Пискавице. Радован је рођен 1955. године у селу Шумари изнад Пискавице и већ са шест година, гледајући стрица Јевту, научио је свирати боље од старије браће, а недуго затим почео је и израђивати тамбуре. У крају је био један од бољих свирача и често су га звали да покаже *како жица звони*. Каже да од кад је научио свирати свира кад год има слободног времена. У дјетињству је свирао чувајући овце или краве, у младости није било догађаја ни приредбе на којој није заставио, а и данас засвира кад год му се укаже прилика, некад за своју душу, некад по позиву на свечаности и разне манифестације. У посљедњих пет година, поред свирања за своју душу, често наступа као члан КУД „Пискавица“.

За израду тамбуре трожице најчешће користи јавор. Чиле каже да се тамбура може направити од шест врста дрвета: јавора, јасена, клена, крушке, шљиве, брестића – врста храста. *Најбољи глас* има тамбура израђена од бијелог клена и жутог јавора. Цјепанице припремљене за израду прво куха осам сати, чиме цјепаница постаје пет пута лаганија него што је била сирова. Након кухања цјепаница се мора сушити бар један дан и тек онда се приступа грубој обради дрвета. Исцрта се тамбура и онда се за то прилагођеним алатима копа и израђује инструмент. Главни дијелови тамбуре су: глава, реп, перде, кишци, поклопац, коњић и жице.

Глава тамбуре, дужине око 20 центиметара, се копа разним бушилицама и за то прилагођеним алатом док се зидови не истање на дебљину око 7 милиметра. На једној страни главе се пробуши *одува* – рупа за звук. Реп тамбуре је дужине око 50 центиметара и на врху репа је коњска глава, која симболише инструмент кориштен да се опјевају јуначки подвизи. У горњем дијелу репа се налазе *перде* – прагови од бакарних жица. Њих је пет и важно је да је размак између њих једнак. Између коњске главе и перди налазе се *кишци* – вијци, уметнути у три рупе избушене на крају репа. Кишци се израђују од истог дрвета од којег је израђена тамбура и служе за затезање и штимање жица. На главу се одозго ставља *даска* – поклопац израђен од густе суве јеловине. Битно је да је једнако истањена (избрушена) на цијелој површини. Дебљина даске је 2 милиметра. На избрушеној дасци се оцрта глава тамбуре, изреже се и дрвофиксом залијепи за главу. Након тога се угријаном пинцетом на њој *пропале* рупе за звук. По средини се прво направи главни низ рупа, а онда се са обе стране пробуше симетричне рупе. Крајеви жица су причвршћени за крај главе, а жице су од даске одигнуте *коњићем* – кобилоцом израђеном од истог дрвета од којег је израђена тамбура. За све три жице Чиле користи *кангел* – куповну челичну жицу за инструмент. Готов инструмент се добро избруси, украси уз помоћ шила и премаже безбојним лаком. Свира се трзалицом која може бити пластична или од говеђег рога. Чиле је до сада направио преко 170 тамбура. Већину је продао,

неке од њих и у иностранство (Италија, Њемачка...). Члановима своје породице често поклони инструмент.

Поткозарска тамбура има три жице од којих су двије горње штимане на исти тон а то је тон d. Трећа доња жица је штимана тако да се приликом притиска те жице на првом прагу добије исти тон d као код горњих жица без притиска. На тој доњој жици се изводи сва мелодија док горње двије служе као пратња у виду бордуна.

Репертоар уз који се користи тамбура трожица је разноврстан, прати и игру и пјесму. Како је познато да у народу има више текстова него мелодија, па се изводе на исту мелодију, тако је случај и овдје. Мелодија је могла бити иста или је претрпјела одређене промјене, али је остала досљедна својој основној верзији, док су текстови мијењани и прилагођавани приликама у којима су се изводили. Чиле каже да има преко 700 кратких пјесама у стиховима, које пјева, а да ни једну не понови. Неке текстове сам смишља, а неке је чуо и преузео. Каже да пјева двије врсте пјесама: *ојкаре* – пјесме које имају стих "Ој дјевојко" и *пјесме на бас*. Кад свира, најчешће свира, како он то каже, *поткозарске сељачке свирке* и *ситни брзи вез*. Понекад сам смишља *арије*, некад брже, а некад спорије, у зависности од прилике и расположења. Кад пјева уз тамбуру Чиле каже да *тамбура мора да вози, а глас за њом залаже*.

Прије је у селу било више свирача тамбуре, а данас поред њега тамбуру свира још пар старијих мјештана. На жалост, међу омладином нема много заинтересованих за свирање, иако се с времена на вријеме појави по неко ко жели да научи свирати. Што се тиче израде, Чиле је тренутно једини мајстор у крају.

Тамбура трожица, као инструмент израженог културног значаја за Поткозарје, илуструје значај традиционалних вјештина и наслеђа. У савременом контексту, Радован Јоргић Чиле представља риједак примјер особе која не само што свира тамбуру, већ и је једини мајстор у свом крају који зна да је изради. Кроз своју посвећеност и мајсторство, Чиле не само што чува традицију свирања овог инструмента, већ и осигурава да се та вјештина пренесе будућим генерацијама, чиме у својим могућностима, штити и промовише културни и национални идентитет Поткозарја.

Радован Јоргић Чиле – свирач и мајстор који ручно израђује тамбуре

Проф. др Ирена Медар Тањга